

Motion till riksdagen 2018/19:407

av **Hanna Gunnarsson m.fl. (V)**

Barns rättigheter och skydd i krig och konflikt

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Försvarsmakten att tillgodose att alla svenska medarbetare som deltar i internationella insatser får utbildning inom skydd av barn och inom frågor som rör barns rättigheter i enlighet med internationell humanitär rätt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att alla internationella insatser inkluderar barnskyddsrådgivare och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en handlingsplan i syfte att konkretisera hur Safe Schools Declaration ska implementeras i Försvarsmaktens arbete och hur Sverige inom ramen för internationella insatser kan arbeta för att deklARATIONENS riktlinjer förverkligas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Försvarsmakten att tillgodose att alla svenska medarbetare som deltar i internationella insatser får utbildning i syfte att upptäcka och skydda barn mot sexuell exploatering och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kontakt med berörda myndigheter bör säkerställa att det finns tillgänglig information och nödvändiga rutiner för att möjliggöra uppgiftslämnande gällande sexuellt våld, sexuella trakasserier eller liknande missförhållanden för anställda inom Försvarsmakten oavsett arbetsplats och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Försvarsmakten att tillgodose att alla svenska soldater och officerare som ingår i internationella insatser får nödvändig teoretisk såväl som praktisk utbildning i att hantera eventuell konfrontation med barnsoldater i enlighet med internationell humanitär rätt och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör utöva påtryckningar internationellt, bilateralt såväl som multilateralt, för att stoppa all

användning av barnsoldater och för införande av och stöd till program för återanpassning och tillkännager detta för regeringen.

2 Rätten att få vara barn

Vart sjätte barn i världen lever i dag i områden som påverkas av krig. I och med den globala urbaniseringen har krig och konflikter i högre utsträckning flyttats in i städerna. Enligt Rädda Barnens rapport *The War on Children* från 2018 är det fler barn än någonsin, minst 357 miljoner, som drabbas. Jämfört med början av 1990-talet är det 75 procent fler barn som i dag lever i nära anslutning till en väpnad konflikt.

De farligaste länderna att leva i som barn är Syrien, Afghanistan, Somalia och Jemen – länder som präglats av brutala krig under lång tid. Men inte heller i länder som México, Filippinerna och Myanmar garanteras barn sina fullständiga rättigheter. Krig och konflikter slår också hårt mot alla de barn som tvingas på flykt, ensamma eller tillsammans med sina familjer. Enligt Rädda Barnen pekar många mätvärden på att barn i konflikter är mer utsatta nu än vad de varit under de senaste 20 åren.

I en konfliktsituation är barn särskilt sårbara. De har begränsade möjligheter att föra sin egen talan och ges sällan utrymme kring förhandlingsborden. Ofta ses barns säkerhet som en icke-fråga och en fråga som kan skjutas fram för att hanteras när konflikten är över.

Barn i krig utgör både en direkt måltavla och en indirekt sådan. Barn drabbas naturligtvis av krigets fasor så som det drabbar alla civila, men barn är också särskilt utsatta just för att de är barn. Det kan t.ex. handla om att bli offer för tvångsrekrytering och tvångsarbete eller om att utsättas för sexuella övergrepp och tvångsäktenskap. FN:s årliga rapport från Secretary General on Children and Armed Conflict (CAAC) beskriver hur attacker mot barn kan ske i syfte att orsaka största möjliga känslomässiga skada eller med målet att helt utrota nästa generation av en etnisk eller religiös grupp.

Den sociala utsattheten är särskilt stor för minderåriga. Sjukdomar, brist på rent vatten och svält slår hårt mot barn och i krig förvägras också många barn grundläggande rättigheter som att få gå i skolan eller möjlighet att leka. Det betyder att barns skyddsbehov såväl som de särskilda omständigheterna ser annorlunda ut än för vuxna.

Det finns en rad internationella konventioner och överenskommelser i syfte att skydda barn och unga. Tyvärr är det långt ifrån alltid de följs. Det finns också svårigheter med att upprätthålla mänskliga rättigheter i länder eller regioner som saknar fungerande rättsväsende.

I år är det 18 år sedan Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter, den s.k. barnkonventionen. I juni röstade också riksdagen för att konventionen ska bli svensk lag. Sverige ska vara ett land som aktivt tar ställning för barns rättigheter nationellt såväl som internationellt. Men för att mänskliga rättigheter ska upprätthållas även under svåra omständigheter krävs också ett aktivt arbete på alla nivåer.

Sverige leder just nu den arbetsgrupp i FN:s säkerhetsråd som strävar efter att skydda barn som drabbas av konflikt och deras rättigheter. Det är bra och ett viktigt arbete som bör prioriteras. Det är angeläget att arbetet omfattar alla instanser som kommer i kontakt med barn som lever eller har levt i krig och konflikt. Det gäller på hemmaplan såväl som vid internationella insatser och samarbeten.

Som deltagare i internationella insatser har Försvarsmakten unika förutsättningar för att stödja arbetet med att skydda barn i krig och konflikt. I den här motionen presenterar vi därför ett antal förslag som i huvudsak rör just Försvarsmaktens verksamhetsfält. Vi vill dock understryka vikten av att arbetet måste omfatta betydligt fler instanser och vara ett sektorövergripande arbete. Internationella samarbeten för nedrustning, en utvidgad rätt till familjeåterförening och ett totalstopp för vapenexport till diktaturer eller krigförande länder är bara några exempel på andra viktiga åtgärder för att skydda barn i krig och konflikt.

Det absolut viktigaste arbetet för att trygga barns säkerhet är att se till att krig och konflikt inte uppstår. De traditionella instrumenten för att skapa säkerhet – militär maktbalans och avskräckning – är alltför trubbiga för att hantera de många utmaningarna. För att möta dagens säkerhetsproblem krävs därför en bredare syn på vad säkerhet är och vem den är till för. En stark tonvikt måste läggas på att förebygga att motsättningar eskalerar till väpnad konflikt. Vänsterpartiet menar att en framgångsrik säkerhetspolitik måste grunda sig i begreppet mänsklig säkerhet och spänna över ett brett fält. Förutom militära instrument måste exempelvis fattigdomsbekämpning, klimatåtgärder och åtgärder för jämlikhet inkluderas, såväl som konflikthantering och diplomatiska insatser. Se även våra motioner En aktiv freds- och säkerhetspolitik (2016/17:159) och En feministisk säkerhetspolitik (2017/18:532).

I många länder och regioner är en stor andel av invånarna barn och unga. Det gäller framför allt i de allra fattigaste länderna. Trots att barn utgör en tredjedel av världens befolkning, utgör de hälften av alla människor som lever i extrem fattigdom. Många tvingas klara sig själva med mycket knappa resurser. Att barn och unga ges inflytande över sin egen framtid är avgörande för en stabil fredsprocess och helt nödvändigt för att uppnå målen i Agenda 2030, t.ex. mål 16 som handlar om att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling. Det är viktigt att komma ihåg att barns skyddsbehov är stora även i återuppbyggnadsskedet av ett land.

Tidigare i år antog ett enhälligt säkerhetsråd i FN resolution 2419 om unga, fred och säkerhet. Resolutionen förtydligar ungas roll i att bygga fred och säkerhet. Att det var Sverige som tillsammans med Peru tog fram resolutionen är glädjande. Det förpliktar dock till ett aktivt arbete även i praktiken.

3 Rätten till skydd och omvårdnad

”Barn ska skyddas mot krig och inget barn får användas som soldat.” Så lyder barnkonventionens 38:e paragraf. Att barn ska skyddas från krigets fasor torde vara en självklarhet. I verkligheten är det just barn som drabbas allra hårdast. För ett barn som lever i krig eller konflikt sätts den personliga säkerheten på spel, liksom rätten till utbildning och möjligheten att skapa sig en framtid.

Enligt barnkonventionen ska konventionsstaterna ”i enlighet med sina åtaganden enligt internationell humanitär rätt att skydda civilbefolkningen i väpnade konflikter vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa skydd och vård av barn som berörs av en väpnad konflikt.”

Villkoren för krig och konflikter ändras med tiden. Vad som tidigare betraktades som säkra områden, som skolor och sjukhus, utsätts i allt högre utsträckning för attacker. De exakta siffrorna är mycket osäkra men det är tydligt att en kraftig ökning

vad gäller attacker mot just skolor och sjukhus har skett det senaste decenniet. Samtidigt har antalet barn som dödats eller lemlästats ökat drastiskt under samma tid.

Enligt Unicef saknar 27 miljoner barn skolgång som en direkt orsak av krig eller konflikt. Orsakerna kan t.ex. vara att föräldrarna inte vågar skicka iväg sina barn, att man tvingats fly eller att skolan bombats sönder. Eller helt enkelt att man inte längre har råd att betala nödvändiga kostnader. Men det kan också handla om att barn blir tvungna att hjälpa till med familjens försörjning, vilket resulterar i en bristfällig eller utebliven skolgång.

Rädda Barnens analys av tidigare CAAC-rapporter visar att förhindrandet av humanitär närvaro i konflikter ökat med 1 500 procent sedan 2010. Över tusen incidenter rapporterades bara under 2016. Det innebär naturligtvis stora svårigheter för alla civila men bristen på mat och vatten, mediciner, vaccin, varma kläder och andra basvaror slår framför allt mot de grupper som redan har det svårast, inte minst barn och unga.

Att förlora sina föräldrar och sin familj i en krigssituation kan vara förödande. Förutom den känslomässiga förlusten det innebär löper ett barn utan föräldrar större risk för övergrepp eller tvångsrekrytering. Att tvingas klara sig på egen hand omöjliggör också rätten att få vara barn och att få lära sig och utvecklas i sin egen takt och på sina egna villkor. Att gå i skolan och leka blir lyx när arbete blir det enda sättet att överleva.

Den svenska försvarsmakten har ett unikt uppdrag i att arbeta fredsfrämjande runt om i världen. Genom sitt konkreta arbete har man alldeles särskilda förutsättningar att nå såväl civilbefolkning som politiska och religiösa ledare, rebellgrupper och andra länders styrkor. Ansvar för att ta barns skyddsbehov på största allvar stannar inte vid den egna organisationen. Det bör också vara ett prioriterat område i samverkan med andra.

Regeringen bör uppdraga åt Försvarsmakten att tillgodose att alla svenska medarbetare som deltar i internationella insatser får utbildning inom skydd av barn och inom frågor som rör barns rättigheter i enlighet med internationell humanitär rätt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige bör även arbeta för att alla internationella insatser inkluderar barnskydds-rådgivare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma med en handlingsplan i syfte att konkretisera hur Safe Schools Declaration ska implementeras i Försvarsmaktens arbete och hur Sverige inom ramen för internationella insatser kan arbeta för att deklARATIONENS riktlinjer förverkligas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.1 Sexuellt våld och SRHR

Frågor som rör kvinnors och flickors kroppar betraktas alltför sällan som en säkerhetsfråga. Brist på makt, inflytande och rörelsefrihet, brist på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, samt mäns våld mot kvinnor måste i högre grad betraktas som säkerhetspolitiska angelägenheter.

I dag är mödradödlighet en av de vanligaste dödsorsakerna för flickor mellan 15 och 19 år i låg- och medelinkomstländer. Enligt Unicef gifts 12 miljoner flickor bort varje år, någonting som ökar vid väpnade konflikter, vilket märks i t.ex. Syrien. Den främsta orsaken är fattigdom men en felaktig uppfattning är också att flickor kan skyddas från våld och sexuella övergrepp genom ett giftermål. I själva verket är det dock tvärtom. Inte sällan utsätts bortgifna flickor för övergrepp och isolering av sin man. Det kan

också vara så att föräldrar luras att sälja sin dotter till prostitution och trafficking. Enligt en rapport från den franska organisationen The Scelles Foundation 2012 är så många som 75 procent av alla som befinner sig i prostitution mellan 13 och 25 år.

Sexuellt våld används också som ett vapen och en militär strategi i krig och väpnade konflikter. Trupper och rebellgrupper som passerar byar kan våldta eller tillfångata kvinnor och flickor och ibland även pojkar för sexuellt slaveri. Rädslan för övergrepp begränsar kvinnors och flickors livsutrymme, och begränsningar i det offentliga utrymmet gör det t.ex. svårare att upprätthålla en normal skolgång. Särskilt utsatta är de barn som tillhör någon minoritet.

Det finns naturligtvis internationella överenskommelser mot de fruktansvärda brott sexuell exploatering av barn innebär, inte minst barnkonventionens 34:e artikel och FN:s resolution 1820. Sverige ska vara ett land som arbetar aktivt för att alla barns rätt till sin egen kropp ska gälla även i krig och konflikter. Regeringen bör därför uppdraga åt Försvarsmakten att tillgodose att alla svenska medarbetare som deltar i internationella insatser får utbildning i syfte att upptäcka och skydda barn mot sexuell exploatering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Anställda från olika länder som arbetat vid internationella insatser har vid upprepade tillfällen missbrukat sin maktposition genom att utnyttja kvinnor och flickor sexuellt. Förutom de direkta konsekvenserna för den utsatta motverkas det faktiska syftet med den internationella närvaron. Genom att bidra till den organiserade brottsligheten, som ofta kontrollerar prostitution och människohandel, upprätthålls instabiliteten och våldet i landet.

Meddelarfriheten måste gälla även för anställda inom Försvarsmakten som påtalar missförhållanden gällande sexuellt våld, oavsett om de arbetar i Sverige eller internationellt. Vänsterpartiet har tidigare lyft detta i motionen En feministisk säkerhetspolitik (2017/18:532). Försvarsutskottet behandlade den gången frågan som enbart rörande sexuella trakasserier internt inom det svenska försvaret. Problemet är dock större än så. Det kan t.ex. handla om anställda i en samarbetsorganisation, inom FN eller om kollegor som trakasserar eller utnyttjar civilbefolkningen under en insats. Regeringen bör därför i kontakt med berörda myndigheter säkerställa att det finns tillgänglig information och nödvändiga rutiner för att möjliggöra uppgiftslämnande gällande sexuellt våld, sexuella trakasserier eller liknande missförhållanden för anställda inom Försvarsmakten oavsett arbetsplats. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Barns aktiva deltagande i våld

Ett av de grövsta övergreppen mot barn är att göra dem till barnsoldater. Det är omöjligt att säga exakt hur många barn som tvingas bära vapen men enligt Röda Korset handlar det om hundratusentals barn som deltar i fler än 30 väpnade konflikter runt om i världen. Användningen av barn som soldater i krig är inget nytt men enligt organisationen har det blivit vanligare att barn deltar aktivt i väpnade konflikter. Även Unicef delar den bilden och anger att en orsak är de senaste decenniernas utveckling av billigare och mer lätthanterliga automatvapen. Anledningarna till att barn blir soldater kan variera. Genom tvångsrekrytering tvingas barn ut på slagfältet, till att agera bärare eller utnyttjas som sexslavar. Att bli soldat kan också ses som det enda sättet att överleva under mycket krassa förhållanden. Både terrorgrupper som al-Shabab, Boko

Haram och Daesh samt ett flertal stater använder systematiskt barn som verktyg i sin krigföring.

Konsekvenserna är katastrofala. Tortyr, våld och droger är bara några av metoderna som används för att tvinga barn till omänskliga handlingar. Inte sällan används barn som "kanonmat" och tvingas utföra de allra farligaste sysslorna som t.ex. att röja väg genom ett minfält. Enligt rapporten *Cradled by conflict* från United Nations University 2018 visar research från Sierra Leone att 60 procent av alla barnsoldater blivit vittnen till våldsamt dödande, ännu fler har sett våldtäkter och nästan hälften har bevittnat massakrer. Priset de barn som görs till soldater tvingas betala är omätbart och såväl den mentala som den fysiska hälsan blir lidande. Även om anledningarna till att minderåriga blir soldater är många och individuella är det centralt att barnsoldater betraktas som de offer de är, dock utan att beröva dem känslan av att vara aktörer i sina egna liv.

Vid internationella insatser kan svenska soldater konfronteras med barnsoldater. Det är inte minst fallet vid den svenska insatsen i Mali. Det innebär potentiellt mycket svåra situationer. Franska trupper i Mali har t.ex. känt sig tvungna att öppna eld mot minderåriga soldater. Regeringen bör uppdra åt Försvarsmakten att tillgodose att alla svenska soldater och officerare som ingår i internationella insatser får nödvändig teoretisk såväl som praktisk utbildning i att hantera eventuell konfrontation med barnsoldater i enlighet med internationell humanitär rätt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

FN:s säkerhetsråd har identifierat sex grova förbrytelser mot barn som särskilt allvarliga. En av dem är rekrytering och användning av barn under väpnad konflikt. År 2017 listade CAAC 66 väpnade grupper eller styrkor i 14 länder som uppfyllde något av kriterierna. Sverige bör ha en tydlig strategi för hur man ska arbeta gentemot de enskilda länderna såväl som i andra internationella sammanhang. Sverige bör utöva påtryckningar internationellt, bilateralt såväl som multilateralt, för att stoppa all användning av barnsoldater och för införande av och stöd till program för återanpassning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Barn på flykt

Behovet av humanitär hjälp är betydligt större än för de 357 miljoner barn som lever i direkt anslutning till en väpnad konflikt. Enligt UNHCR:s rapport *Global Trends, Forced Displacement in 2016*, befann sig omkring 66 miljoner människor på flykt i slutet av året och drygt hälften av dem var barn. Under samma år lämnades ca 75 000 asylansökningar in i 70 länder av barn som var ensamma eller hade skiljts från sina föräldrar. UNHCR noterar dock att det är en underskattad siffra.

Att vara flykting innebär ofta mycket svåra förhållanden och är för många i praktiken ett permanent tillstånd. Den genomsnittliga tiden för att befinna sig på flykt är 17 år. Det innebär att ett barn kan spendera hela sin barndom i brist på trygghet och en fungerande vardag. Trånga flyktingläger lider ofta brist på rent vatten, mat och mediciner och sjukdomar sprids lätt. Enligt Unicef är det fler barn i krig som dör till följd av smutsigt vatten, matbrist och sjukdomar än av det direkta våldet.

Sverige har en i praktiken dubbel hållning till skyddet av barn i krig och konflikt. Å ena sidan bedriver vi ett mycket viktigt internationellt arbete för att barn världen över ska få sina rättigheter och behov tillgodosedda. Samtidigt har vi svårt att ställa upp på

att på hemmaplan ge en fristad åt de barn och unga som kommit hit som en konsekvens av väpnade konflikter i hemlandet. Vänsterpartiet har återkommande ställt krav för att säkerställa ett värdigt mottagande av ensamkommande barn i Sverige. För vidare läsning, se t.ex. våra motioner Ett värdigt och välkommande mottagande av ensamkommande barn (2017/18:1937) och Ett inkluderande flyktingmottagande (V321) samt En mänsklig och rättssäker flyktingpolitik (2018/19:297).

Hanna Gunnarsson (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Birger Lahti (V)

Elin Segerlind (V)

Jens Holm (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Yasmine Posio (V)

Håkan Svenneling (V)